

Ανάλυση στα γεγονότα

Ασφαλιστικός διάλογος ή μονόλογος;

Του ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

Εάν η «μεταρρύθμιση» του ασφαλιστικού συστήματος επανέρχεται στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας, αυτό οφείλεται κυρίως στην εμμονή των κυβερνήσεων και όχι στη «συντηρητικότητα» των εργαζομένων. Ενώ δεν υπάρχουν ασφαλείς αναλογιστικές μελέτες για την οικονομική κατάσταση της χώρας ούτε για σήμερα ούτε, ακόμη λιγότερο, για το 2050, εν τούτοις η μία πλευρά δεν διστάζει να επισείει προκατασκευασμένη, αυθαίρετη και σκοτεινή εικόνα του μέλλοντος προκειμένου να εκβιάζει «λύσεις» στο παρόν που, υπό διαφορετικές συνθήκες, δεν θα τολμούσε καν να διανοηθεί. Στον νεοφιλελεύθερο δογματισμό, που υπονομεύει την αλληλεγγύη μεταξύ γενεών και την κοινωνική συνοχή, προστίθενται αυτόκλητοι σοσιαλφιλελεύθεροι συνοδοιπόροι, που επικουρούν επίσης την απειλητική ρητορεία.

Στη Γαλλία, η εκφοβιστική εκστρατεία για το «αβέβαιο» μέλλον του συνταξιοδοτικού συστήματος ξεκίνησε το 1999 με την έκθεση Σαρπέν προς τον σοσιαλιστή πρωθυπουργό Ζοσπέν, βασιζόμενη σε επίσημα στοιχεία¹. Στη συνέχεια, τα στοιχεία της γαλλικής Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας αναθεωρήθηκαν δύο φορές μέχρι το 2006, για να φτάσουμε τελικά σε ένα πολύ μικρότερο ασφαλιστικό «έλλειμμα», που συνεχίζει ν' αμφισβητείται, της τάξης του 1,7% για το 2040. Όμως, παρόμοιο «έλλειμμα» σε προοπτική 40 ετών παύει να εκφοβίζει την κοινή γνώμη, εφ' όσον εκτιμάται ως «φυσιολογικό» στα όρια του «στατιστικού σφάλματος». Η γαλλική υπηρεσία είχε υποεκτιμήσει τη γεννητικότητα και τη φυσιολογική αύξηση του πληθυσμού, την αύξηση της απασχόλησης και των ασφαλιστικών εισφορών από μετανάστες. Με σειρά «σφαλμάτων», που η ίδια παραδέχθηκε εκ των υστέρων, ο γαλλικός συνολικός πληθυσμός υπολογιζόταν σε 64 εκατ. το 2040, ενώ σήμερα προεξοφλείται για 70. Ομοίως, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αναμένεται σε 30 εκατ. το 2040, αντί των 25, που αρχικά διαβεβαιώνονταν. Ο ασφαλιστικός διάλογος μπορεί έτσι να διεξαχθεί με περισσότερη κοινωνική ψυχραιμία.

Εάν υποτεθεί στο μέλλον ανεπάρκεια εθνικού εισοδήματος, γιατί αυτό θα έπρεπε να εντοπίζεται στην πληρωμή των συντάξεων και όχι σε όλα τα πεδία της κοινωνίας, όπως επίσης σ' εκείνα της κερδοφορίας και των επενδύσεων; Βεβαίως, εάν τα μεγάλα «κουτάλια» σερβίρονται κατά προτεραιότητα, τότε πιθανόν να απομένουν μόνο σταγόνες για τα μικρά. Εάν το Δημόσιο και οι ιδιώτες δεν αποδίδουν τις εισφορές, τα χρέη και τις οφειλές τους, τότε τα Ταμεία θα είναι οπωσδήποτε ελλειμματικά, ακόμη και με συνθήκες πλήρους επάρκειας του εθνικού εισοδήματος. Παράλληλα, όσο επιμηκύνεται ο απαιτούμενος ασφαλιστικός βίος για την πλήρη σύνταξη τόσο περικόπονται οι χορηγούμενες συντάξεις, δεδομένου ότι οι ηλικιωμένοι είναι οι πρώτοι που απολύονται ή παραμένουν υπό εργασιακή επισφάλεια και τα τελευταία έτη εργασίας είναι τα δυσκολότερα να ασφαλιστούν. Μόνο 40% των προσερχομένων στη σύνταξη τερματίζει εργαζόμενο, ενώ 60% αυτών φτάνουν υπό συνθήκες εργασιακής επισφάλειας. Επίσης, λόγω υψηλής ανεργίας, οι νέοι εντάσσονται στην αγορά εργασίας σε ηλικία 29-30 ετών, πράγμα που καθιστά προβληματική τη συμπλήρωση 40ετούς ασφαλιστικού βίου. Οι «μεταρρυθμίσεις», που κόπονται για «δικαιότερο» ασφαλιστικό σύστημα, στην ουσία επιδιώκουν περικοπή της εθνικής δαπάνης για συντάξεις, με οιοδήποτε τίμημα για όσους τερματίζουν τον εργασιακό (και φυσιολογικό) βίο τους και εις βάρος των ασθενέστερων κατηγοριών που δεν θα διαθέτουν ποτέ πλήρεις ασφαλιστικές προϋποθέσεις.

Κατά την περίοδο 1973-1996, η παραγωγικότητα της εργασίας στη Γαλλία αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,1%. Εάν ο ρυθμός της παραγωγικότητας σταθεροποιηθεί, έστω και σε 1,7% το χρόνο, προβλέπεται διπλασιασμός του εθνικού εισοδήματος το 2040. Με τη μεταφορά 0,35% έως 0,50% από τα ετήσια οφέλη της παραγωγικότητας, το ασφαλιστικό έλλειμμα καλύπτεται. Δεν υπάρχει κατακλυσμός ούτε αδυναμία διαχείρισης, αλλά βεβαίως αυτή αποτελεί συνάρτηση της γενικότερης συναίνεσης της κοινωνίας και των γενεών.

Στη χώρα μας επισείεται ως «αμάχητο πειστήριο» η επιταχυνόμενη δημογραφική γήρανση και η επιδείνωση της σχέσης μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων: 4 εργαζόμενοι ανά συνταξιούχο προ 40ετίας, 2 για έναν σήμερα, 1,5 για έναν το 2050. Όμως, ακόμη και αυτή η στοιχειώδης προσέγγιση παραμένει «ασαφής και αντιφατική» στον ορίζοντα 2050, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εργασίας². Το ασφαλιστικό «έλλειμμα», από 4,8% του ΑΕΠ σήμερα, τοποθετείται το 2050 μεταξύ 23% και 9,3% του ΑΕΠ. Η διακύμανση είναι σοβαρή, όμως στη χώρα μας διατηρείται υψηλή ανεργία και ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό γυναικείας εργασίας. Η αξιοποίηση των εργασιακών «εφεδρειών» μπορεί να βελτιώσει τα ασφαλιστικά ισοζύγια στο μέλλον. Εξάλλου, με τη συνεχή αύξηση της παραγωγικότητας, ο κάθε μελλοντικός εργαζόμενος μπορεί να αποδίδει πολλαπλάσιο εισόδημα από τον σημερινό. Η ελληνική οικονομία, «εύρωστη» κατά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, καταγράφει

αξιοσημείωτες επιδόσεις παραγωγικότητας. Ακόμη και με την πιο απαισιόδοξη πρόβλεψη της απασχόλησης για το 2050, η υψηλή εξέλιξη της παραγωγικότητας συνεπάγεται βελτίωση και όχι επιδείνωση της σχέσης ασφαλισμένων και συνταξιούχων. Με μέση αύξηση παραγωγικότητας 3%, ο εργαζόμενος του 2050 θα παράγει όσο 4,38 σημερινοί. Με ρυθμό παραγωγικότητας 2,5%, θα παράγει όσο 3,43 σημερινοί και με παραγωγικότητα 2%, θα παράγει όσο 2,69 σημερινοί. Παρ' όλο που ο αριθμός των συνταξιούχων προβλέπεται αυξημένος κατά 68% το 2050, σε κάθε συνταξιούχο θ' αντιστοιχεί τότε παραγόμενο εισόδημα 6,8 ή 5,34 ή 4,18 σημερινών εργαζομένων, ανάλογα με την εξέλιξη της παραγωγικότητας. Με πολλαπλάσιο εργατικό εισόδημα έπεται ότι και οι ασφαλιστικές εισφορές θα αποβούν αντίστοιχα πολλαπλάσιες. Η αριθμητική ανεπάρκεια του μελλοντικού ενεργού πληθυσμού υπερκαλύπτεται με την αυξημένη παραγωγικότητά του και η πραγματική σχέση των ασφαλισμένων με τους συνταξιούχους δεν επιδεινώνεται, αλλά μπορεί και να βελτιώνεται.

Πρόβλημα ανεπάρκειας εισοδήματος για την εκπλήρωση των συνταξιοδοτικών δεσμεύσεων της κοινωνίας δεν τίθεται. Το ζήτημα είναι με ποιο τρόπο το εισόδημα θα φτάσει στους τελικούς αποδέκτες. Αλλά αυτό δικαιούται να εξετάζεται εκτός κλίματος καταστροφολογίας, πανικού, εκφοβισμών, εκβιασμών, με όρους οικονομικής πολιτικής και κοινωνικού συμβολαίου. Δεν υπάρχει «αδυσώπητος» δημογραφικός ή οικονομικός φραγμός, αλλά ζήτημα αλληλεγγύης των γενεών, δηλαδή κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα. Η κάθε γενιά να καλύπτει τις συντάξεις της προηγούμενης, με τον αυτονόητο όρο ότι και αυτής οι συντάξεις θα καλυφθούν από την επομένη. Οσον αφορά τον «πολυκερματισμό» της κοινωνίας μέσω της υπαγωγής σε ποικίλα Ταμεία, οπωσδήποτε η ενοποίηση θα ήταν αναγκαία, υπό τον αυτονόητο όρο της ένταξης όλων σε ενιαίο ασφαλιστικό φορέα. Ομως, στην πράξη, οι δυσφορούντες για τον «πολυκερματισμό» επαγγέλλονται επίσης πρόσθετη ιδιωτική «ανταποδοτική» ασφάλιση για όσους διαθέτουν τα μέσα. Εάν αυτό ισχύσει, ο πολυκερματισμός δεν ξεπερνιέται, αλλά αποθεώνεται.

kvergo@gmail.com

1. Βλ. Jean-Michel Charpin, L' avenir de nos retraites, La Documentation Francaise, 1999 2. Βλ. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Αναλογιστική μελέτη, Αθήνα 2005